

Minnek nevezelek?...

Hogyan lehet Petőfi talán legszebb szerelmes versének címe egy szaknyelvi kérdést feszegető írás címe is egyúttal? A vers egy részletét – talán profán módon, s ezért elnézést is kérek – segítségül hívva könnyen felelhetek az előbbi kérdésre! Íme: „Bámulva nézik szemeim, / Miként ha most látnák először...”, hogy a különféle gyógyszerek, hatóanyagok és vegyületek neveinek írásában milyen hihetetlen zűrzavar, káosz uralkodik a magyar orvosi szaknyelvben... Üssünk föl egy egyetemi tankönyvet, pilantsunk bele egy-egy szaklapba, vagy vegyük akár kézbe a nagy kompendiumot: nem egyszerűen csak összevisszaságot tapasztalhatunk, hanem sokszor – és ez már komoly probléma – olyan írásformákba is beleütközhetünk, amelyek már a gyors, világos megértésben is zavart okozhatnak.

Most megpróbálom a gyógyszer- és hatóanyagnevekkel kapcsolatos legalapvetőbb kérdéseket tisztázni. Tekintve azonban, hogy „valódi” gyógyszernevet nem használhatok, s ráadásul valószínű (bár ez, sajnos, egyáltalán nem biztos), hogy az összes fölvetődő nehézséget sem tudnám egyazon készítményen bemutatni, ezért magam találtam ki egy „gyógyszert”. Ennek segítségével fogom áttekinteni a kérdéskört.

Az én gyógyszerem tehát legyen Mycridonon®: mint az a felső indexálásból látható, még „le is védtem” a nevet... Mivel itt valóban névről van szó, ezért természetesen a Mycridonon nagybetűvel írandó. Gyógyszerem nevének toldalékolását, szóösszetételbe vonását részletesen nem elemzem, bár ennek is megvan a sajátos szabályai és íráshasználati szokásai, hagyományai.

Nos, az ember persze arra is kíváncsi, hogy mi van a készítményben. Elárulom gyógyszeremről, hogy abban Mycride vagy mycride található – attól függően, hogy melyik szakkönyvben búvárkodtunk. A helyes leírás a kisbetűs mycride. Ahol nagybetűvel szerepel, ott ennek az az oka, hogy az adott könyv szerkesztési-tördelési szokásai kívánják a nagybetűs megjelenítést (pl. ilyen a Gyógyszer kompendium). Magát, ezt az utóbbi hatóanyag-név-formát „nemzetközi szabad név” megjelöléssel illetik. A dolog lényege, hogy a WHO több fontos nyelven (pl.: angolul, spanyolul, kínaiul stb.) is pontosan rögzíti a nemzetközi szabad név szabályos leírását – magától értetődően más és más formában. (A magyar nem tartozik ezen nyelvek közé, ahogy számomra meglepő módon a német sem). Mi a gyakorlatban elsősorban az angol szakirodalommal találkozunk, onnan merítjük ismereteink túlnyomó részét. Ezért érthető, hogy szinte kizárólag az angol nemzetközi szabad neveket ismerjük. Ugyanakkor tény az is, hogy magyar szövegkörnyezetben például az egyébként oly gyakori, angolos „e” végződést nem írjuk ki. Ez afféle magyaros ha-

gyománnyá, szokássá vált, amelyet jórészt be is tartanak az igényesebb szerkesztőségek, lektorok, cikkírók.

No de milyen alapon? – kérdezhetné bárki. A válasz egyszerű: azért, mert – már utaltam rá – a WHO semmiféle, ránk nézve kötelező utasítást nem adott ez ügyben. Mi úgy írhatjuk tehát a szabad neveket, ahogy az nekünk tetszik: nyilván magyarosan! (Gondoljunk bele: mennyi bosszúságot okozhat a fentebb említett szóvégi „e” mondjuk toldalékoláskor: mycride-del...) Ezeket az átirát formákat nyugodtan hívhatjuk „magyaros írású, nemzetközi eredetű szabad nevek”-nek. Valójában persze érdemes az eredeti angol szabad neveket is ismerni: könnyebb lehet velük a szakirodalomban tájékozódni vagy az világhálón keresgélni.

Ám az előzőekből következik még egy nagyon fontos dolog. Ha egyszer módunkban áll magyarosan írni a hatóanyagneveket, hát írjuk is úgy! Ezt nem hasra ütésre javaslom, hanem annak alapján, hogy magukban a gyógyszerleírásokban (amelyek elején természetesen ott az angolos nemzetközi szabad név) amúgy is sokszor találkozunk a hatóanyag nevének fonetikus magyaros leírásával. Példagyógyszerem esetében ez „mikrid” hatóanyag-név lesz. Magyaros, megjegyezhető, jól használható és ami a lényeg: ha ezt a fonetizálási elvet követjük, akkor a tankönyvekbeni, szaklapokbeli hatóanyag-elnevezések egységesek, következetesek, áttekinthetőek lesznek. Így következetes és egyszerű nevezéktant, nomenklatúrarendszert alakíthatunk ki, mindannyiunk hasznára. Egy dologra viszont hangsúlyosan föl hívom a figyelmet. A hatóanyag-név „magyarítása” szigorúan következetes legyen! Ennek az a célja, hogy ne szülessenek amolyan torz, zavaros, párhuzamosan élő, un. hibridszavak. Tehát az én hatóanyagom „mikrid” és semmiképpen sem „mycrid”, „mycride”, „mykrid” vagy „mykride”. Egyébként ez az idegenszavak átírásának legfőbb helyesírási alapelve, ugyanakkor nagyon gyakori hibaforrás az orvosi-természettudományos szaknyelvben.

Tulajdonképpen ezeket a magyarul írt hatóanyagneveket – és ez a gondolat talán megkönnyíti az elfogadásukat is – egyszerűen kémiai triviális neveknek tekinthetjük. A lényeg: a szabályos, szerkezetet is tükröző, de bonyolult kémiai név helyett egy egyszerű magyar szót használunk a vegyület nevéként. Én például sosem fogyasztok hidroxietánt, csak alkoholt – ez egyébként arab eredetű magyar szó –, és nem mondanám a világért sem, hogy 2,4,6-trinitro-benzol, ahelyett, hogy pikrinsav! (Mellesleg absztinens vagyok, így nemcsak a hidroxietánról, de még az alkoholoról is folyton lemaradok...) E példák tükrében talán elfogadhatóbb, tisztább a hatóanyagnevek kiejtés szerinti írásának alapelve mint helyes megközelítés.

Gyógyszeremnek, a Mycridononnak a hatóanyagát még egy latinos, ún. gyógyszerkönyvi névvel is ellátják. Esetünkben ez a következő: mycridum chloratum. A szakkönyvekben ez a hagyományosabb, latinos elnevezés szerepel a „Hatóanyaga” rubrikában.

Úgy vélem, a sokszor zavarba ejtő kérdéskört alapelveiben tisztáztuk. Mindehhez csak pár, típushibákkal kapcsolatos megjegyzést fűznék, nagyon tömören. A „xilitol” és a „mannitol” angol. Magyarul „xilit”-ről és „mannit”-ről beszélhetünk csak. A „koleszterol” használata pedig nagyon durva „nyelvi angolkör”: magyarul koleszterin a vegyület becsületes triviális neve! Utolsóként jegyezzük meg a következőt. Az Aspirin védett gyógyszernev, így írandó, nagy „A”-val, utána „s”-sel. Viszont az „aszpirin” mára már magyar közszóvá vált: e formában szerepel a Magyar helyesírási szótárban is, tehát bárki, bárhol leírhatja így, hasonlóan például a „mirelit” vagy a „teflon” szavakhoz, amelyek alapvetően szintén védett cég-, illetve márkanévek, csak teljességgel elmagyarosodtak, beépültek magyar szóincsünkbe.

Bízva abban, hogy a gyógyszer-, hatóanyag- és vegyületnevek írásával összefüggő zavar rendezéséhez egy kicsit hozzájárulhatok, kérem, gondolják át a fentebbi eszmefuttatásokat!

Dr. Bula Zoltán válasza

Örömmel olvastam Grétsy Zsombornak a gyógyszer- és hatóanyagnevek használatát feszegető írását. A gyógyszerek megnevezése valóban nehézségeket okoz az orvosi szakirodalomban, ezért érdemes egyszerűsíteni a gyakorlatunkat.

A cikk olvasása közben előbb mély egyetértésemet fogalmaztam meg, majd egyre inkább berzenkedni kezdtem a túlzott magyarítás mellett megfogalmazott érvek ellen. Nagyon szimpatikus ugyanis az elv, hogy könnyítsük meg a saját dolgunkat (és a szakirodalmat olvasó kollégáékét), ha már nem kötik meg a ke-

zünket nemzetközi szabályok, de azt javaslom, hogy ne vigyük túlzásba a nevek megváltoztatását (magyarítását, ha úgy tetszik).

Javaslatomat gyakorlati szempontok alapján teszem. A gyakorló orvoskollégák naponta írják fel a gyógyszereket a gyári nevet használva, ezt tehát kénytelenek megtanulni. Nehezebb (és látszólag felesleges) memorizálási feladat a gyári név és a hatóanyag nemzetközi nevének összekapcsolása, de egyes gyógyszer-csoportokban a készítmények közötti árkülönbségek miatt ez beépül a napi gyakorlatba. Receptre ma még nem írnak hatóanyagot (lehetséges, hogy hamarosan kénytelenek lesznek), de ha erre lenne szükség, akkor a gyógyszerkönyvi (latin) formát kellene használni. A szakcikkekben a nemzetközi ajánlások miatt kizárólag a nemzetközi hatóanyagnevet használhatjuk, hogy a közlemény ne váljon reklámmá a gyári név használata miatt. (Nagyon egyetértek a jelenlegi szerkesztői gyakorlattal, amely szerint a könnyebb todalékolhatóság érdekében elhagyjuk az e betűt a nemzetközi név végéről.)

És most jön a berzenkedés: miért tanuljunk meg még egy további írásmódot vagy netán nevet? Az alkohol és a pikrinsav kiváló példák arra, hogyan adtak eleink fantáziánevét egyes vegyületeknek, anyagoknak, de a magyar kiejtés elbizonytalanítja az orvost: ezt most hogyan is kell helyesen írni?

Javaslatom tehát az, hogy alapvetően két módon jegyezzük meg a gyógyszerek nevét: az egyik a gyári név, amely a receptre kerül, a másik a nemzetközi név (e betű nélkül, de egyébként angolosan), ez használható cikkíráshoz, irodalomkutatáshoz (és ebből mechanikusan képezhető a gyógyszerkönyvi név).

Javaslatom kizárólag gyógyszernevekre vonatkozik, de hát a xilit, a koleszterin nem is tartozik a tárgykörbe. Fontos kapcsolódó kérdés azonban a gyógyszer-csoportok nevének írásmódja. A biszfoszfónátok, sztatínok, béta-blokkolók, nitrátok név az eredeti vegyületek nevéből vagy annak egy részéből származik, mégis azt javaslom, írjuk ezeket magyarul.